

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Kuluttajaliitto ry (jäljempänä Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta antaa sosiaali- ja terveysministeriölle kirjallinen lausunto otsikkoasiasta. Kuluttajaliitto esittää kohteliaimmin seuraavat huomiot:

Esitysluonnoksen mukaan (s. 34) toimeentulotuen muutoksilla haetaan 74 miljoonan euron säästöjä vuoden 2027 osalta. Toimeentulotuen perusosaa esitetään alennettavaksi osalla tuensaajista 3 % ja osalla hieman vähemmän. Lisäksi tietyissä tilanteissa perusosaa voidaan alentaa enemmän: jopa 50 %, jos täysi-ikäinen toimeentulotuen hakija ei hakisi ensisijaiseksi etuudeksi katsottavaa jotakin muuta hänelle mahdollisesti kuuluvaa etuutta tai ei ilmoittautuisi työttömäksi työnhakijaksi. Esitysluonnoksen mukaan kaikissa toimeentulotuen perusosan alentamisen tilanteissa alentaminen voitaisiin tehdä vain, jos se ei vaarantaisi ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voitaisi muutenkaan pitää kohtuuttomana.

Kuluttajaliitto huomauttaa, että toimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto, joka toteuttaa perustuslain 19.1 §:n mukaista jokaisen oikeutta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Kyseessä on subjektiivinen oikeus, jota ei ole sidottu yksilölle asetettuihin velvoitteisiin, vaan kykenemättömyyteen hankkia ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Nykyisen toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997, toimeentulotukilaki) 1 §:n 1 momentin mukaan toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Jos tällaisesta välttämättömästä toimeentulosta vähennetään puolet siksi, että henkilö ei esimerkiksi ole kyennyt luovimaan sosiaaliturvajärjestelmässä itselleen tai yhteiskunnalle edullisimmalla tavalla, on vaikea nähdä tilannetta, jossa alentamista ei voisi pitää kohtuuttomana tai jossa ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukainen välttämätön toimeentulo ei vaarantuisi.

Esitysluonnoksessa todetaan (s. 45), että toimeentulotuen pitkäaikaiset saajat ovat lähtökohtaisesti heikossa taloudellisessa ja sosiaalisessa asemassa olevia henkilöitä. Taloudellisen tilanteen lisäksi toimeentulotuen saajia yhdistää usein monet muut huono-osaisuuden muodot. Esitysluonnoksessa on tunnistettu tämän lähtökohdan huomioimisen tarve vaikutusarvioinnissa. Kuluttajaliitto yhtyy kuitenkin apulaisoikeuskanslerin lausuntoon siltä osin, että tähän nähden esitysluonnoksen perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi on varsin niukkaa.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Kuluttajaliitto toteaa, että viime aikoina on toteutettu useita heikennyksiä potilaiden, sosiaalihuollon asiakkaiden ja kuluttajien taloudelliseen asemaan. Erityisesti heikommassa sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa olevat henkilöt ovat maksaneet kovan hinnan yhteiskunnan säästöistä. Toimeentulotuen perusosasta ei Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan ole varaa leikata, vaan on otettava huomioon, että toimeentulotukea saatetaan tarvita jatkossa juuri siksi, että muuta sosiaaliturvaa on leikattu.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

-

Muu lausuntopalaute:

Toimeentulotukilain 7 b §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että muina perusmenoina ei otettaisi enää huomioon perusosaan sisällyttömiä terveysmenoja tarpeellisen suuruusina, vaan säännökseen lisättäisiin välttämättömyyskriteeri. Terveysmenojen tarpeellista suuruutta ja välttämättömyyttä arvioisi Kela, ei lääkäri. Kuluttajaliitto katsoo, että Kelan ratkaisun olisi perustuttava tällöin lääkärin ammattitaitonsa perusteella tekemään arvioon sekä yksilölliseen harkintaan, jossa otetaan huomioon se, että tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi erilaisia asiakkaita on kohdeltava eri tavoin.

Vaikka esitysluonnoksessa luetellaan eräitä tilanteita, joissa terveysmenoja voisi luokitella välttämättömiksi ja tarpeellisen suuriksi, Kuluttajaliitto toteaa, että edelleen jää liian avoimeksi, milloin Kela voisi todeta jonkin lääkärin määräämän hoidon olevan yleisesti hyväksytyn hoitokäytännön vastaista tai kustannusvaikuttavuudeltaan liian heikkoa. Jotta potilaan oikeus hyvään, terveydentilansa edellyttämään hoitoon toteutuu yhdenvertaisesti, on tärkeää varmistua

siitä, että tarpeellinen hoito ei jää toteutumatta siksi, että toimeentulotuen varassa elävällä henkilöllä ei ole siihen varaa.

Lumijärvi Julia
Kuluttajaliitto ry, Konsumentförbundet rf